

SUÇLULARIN TOPLUMA YENİDEN KAZANDIRILMASI ARACI OLARAK CEZAEVİ İŞYURLARI

PRISON WORKSHOPS AS A MEANS OF REINTEGRATION OF
CRIMINALS INTO SOCIETY

Doç.Dr.İbrahim GÖRÜCÜ

İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Malatya/Türkiye
ORCID ID: 0000-0003-0640-4180

Prof.Dr.Muzaffer KOÇ

Marmara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, İstanbul/Türkiye
ORCID ID: 0000-0003-2188-1196

Reference Görücü, İ. & Koç, M. (2020). "Suçluların Toplumaya Yeniden Kazandırılması Aracı Olarak Cezaevi İşyurtları", Academic Social Resources Journal, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:5, Issue:19; pp:689-703

ÖZET

Türkiye’de ceza ve tevkif evlerinde cezalarını bitirdikten sonra topluma dönen kişilerin karşı karşıya kaldıkları en önemli sorun; yaşamlarını devam ettirecek bir iş bulabilme ve topluma uyum sürecinde karşılaştıkları sorundur. İşyurtları kurumu bahsedilen sorunu cezanın çekildiği dönemde önlemek ve bireyi topluma uyumlu hale getirmeye yardımcı olmaktır.

Bu çalışmanın temel amacı işyurtlarının bu işlevini ne kadar yerine getirdiğini ortaya koymaktır. Çalışma esnasında İşyurtları kurumunun 2010-2019 yılları arası faaliyet raporları, Türkiye İstatistik kurumu haber bültenleri ve yasal düzenlemeler incelenmiştir.

Yapılan çalışma sonrasında işyurtlarının yürüttüğü faaliyetler ve ulaştığı hükümlü sayısının bu amaca yeterince hizmet etmediği görülmüştür. Buna neden olan sorunlar personel, mali yapı ve faaliyet konuları başlıkları altında toplanmıştır. Bu başlıklar altında yer alan sorunların çözülmesinin kurumun amaçlarının gerçekleşmesinde önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Cezaevi İşyurtları, Cezaevinde çalışma, Eski Hükümlü, Tutuklu, Mesleki Eğitim, Cezaevi

ABSTRACT

The most important problem faced by the ex-convicts who are returning to society after they have fulfilled their serving period in prisons and detention centers in Turkey is finding a job and getting integrated into society. Workshops in prisons and detention centers are aiming to prevent this problem in the period of punishment and to ensure that the individual become suitable to participate in the society.

The main purpose of this research is to reveal how much workshops in prisons and in detention centers are fulfilling this function. The annual activity reports of these workshops in Turkey between the years 2010 and 2019, the statistical newsletters of the Turkish Statistical Institute (TurkStat) and legal regulations are being examined during the research.

In conclusion to the research, it is being observed that the activities carried out by the mentioned workshops and the number of convicts utilized from the services are not serving to the mentioned purpose sufficiently. The problems causing these results have been summarized under the headings of personnel deficit, financial structure problems and activity problems. It is being envisaged that the elimination of the mentioned problems will make significant contributions to the realization of the goals of these institutions.

Keywords: Prison Workshops, Working in Prison, Ex-convict, Prisoner, Vocational Training, Prison

1. GİRİŞ

Suç ve ceza insanlık tarihi kadar eski iki kavramdır. Bireylerin çeşitli eylemlerinin suç sayılıp sayılmaması toplumdan topluma değişiklik gösterse de her toplumda bazı eylemleri suç kabul ederek ceza tatbik edilmektedir. Toplumsal düzeni bozan ve suç olarak nitelendirilen eylemleri işleyen kişiler ceza olarak isimlendirilen çeşitli yaptırımlara karşı karşıya kalmıştır. Tarihsel süreçte cezanın amacında önemli değişimler göstermiştir. Çalışmanın kapsamı bakımından cezanın amacının değişimi üzerinde durulmamıştır. Ancak ceza mekanizmasıyla suçu işleyen kişinin tekrar

topluma kazandırılması amacının vurgulanmasıyla birlikte bunun nasıl olacağı konusunda çalışmalar başlamıştır.

Bu çalışmanın temel amacı suçluların topluma yeniden kazandırılması aracı olarak cezaevi işyurtlarının bu işlevini ne kadar yerine getirdiğini ortaya koymaktır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Türkiye’de mahkum emeğinin kullanımına ilişkin tarihi gelişim ele alınmıştır. İkinci bölümde işyurtları kurumunun mevcut yapısı, yasal durumu, amacı, insan kaynakları ve mali yapısı incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise işyurtlarının amaçları ile mevcut yapısının uygulama açısından incelenmesi sonucunda görülen sorunlar ve bu sorunlara yönelik öneriler tartışılmıştır.

2. TÜRKİYE’DE İŞYURTLARININ TARİHİ ARKA PLANI

Bu başlık altında mahkum emeğinin kullanımı Türkiye açısından iki farklı dönemde ele alınmıştır:

Kurumsal yapının bulunmadığı dönem (Yasal düzenlemeler çerçevesinde mahkumların çalıştırıldığı dönem)

Kurumsal yapı çerçevesinde mahkumların çalıştırılması (İşyurtları çerçevesinde çalışma dönemi)

2.1. Kurumsal Yapının Bulunmadığı Dönem (Yasal Düzenlemeler Çerçevesinde Mahkumların Çalıştırıldığı Dönem)

Bu başlık altında hükümlü ve tutukluların çalışmaları Osmanlı İmparatorluğu, Cumhuriyeti kuruluşundan önceki dönem ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere üç başlık altında ele alınmıştır.

2.1.1. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi

Türkiye’de mahkumların çalıştırılmasının geçmişi Osmanlı İmparatorluğu dönemine kadar uzanmaktadır (Çiçen,2010:109). 1858 tarihli Ceza Kanununun 34. Maddesi ile tüm mahkumların yeteneklerine uygun işlerde çalıştırılacakları, elde edilen gelirin yarısının kendilerine, yarısının ise tahliye sonrası ödenmek üzere oluşturulacak sandıkta tutulacağı hükmü getirilmiştir (Çiçen,2010,110). Ayrıca, 1880 yılında çıkarılan yönetmelikle tüm mahkumların çalışmak zorunda oldukları ve çalışmayı reddedenlerin cezalandırılacakları hükmünü yer vererek (Çiçen,2010:110,) mahkum çalıştırılması zorunlu hale getirilmiştir. Bu düzenleme ile mahkumların çalıştırılmalarının karşılığında elde edecekleri gelirin harcanması da önemli bir değişikliğe gidilmiştir. Buna göre gelirin yarısının devlet tarafından karşılanan giderlerin karşılığı olarak alıkonmasına, geri kalanının ise gerektiğince mahkumların ihtiyacı doğrultusunda kendilerine ödenmek üzere hapisane deposundaki defterde kayıtlı olarak tutulmasına yönelik hüküm getirilmiştir (Çiçen,2010:110).

Mahkumların çalışma koşullarına ilişkin ayrıntılı bir düzenleme de 1916 tarihli Yönetmelikle belirlenmiştir. Bu düzenlemeye göre mahkumların günlük hayatı 8’er saatlik üç döneme ayrılmış, 8 saat uyku, 8 saat dinlenme ve 8 saat çalışma olarak belirlenmiştir. Bu yönetmelikte ücretler konusunda yapılan değişiklikle elde edilen gelirin 1/4’ünün kendilerine verilmesi ve geri kalanının ise tahliyeleri durumunda cezaevi masrafları düşüldükten sonra bakiyenin kendilerine teslim edilmek üzere hapisane tarafından tutulması düzenlenmiştir (Çiçen,2010:120).

2.1.2. Cumhuriyet’in Kuruluşundan Önceki Dönem

Cumhuriyet’in kurulmasından önceki dönemde mahkumların çalıştırılmasına yönelik süreç 1922 yılında henüz kurtuluş Savaşı döneminde başlamış bir uygulamadır. Bu dönemde mahkumların çalıştırılmasına yönelik temel amaç, ülkede erkek nüfusun azlığı ve var olanların önemli bölümünün silah altına alınmış olması nedeniyle ortaya çıkan işgücü açığını gidermektir (Çatma,1996,2 vd.). Bu yönde uygulamanın ilki 1922 yılında 1525 sayılı kararname ile çiftçi olanlar ile ekecek arazisi olan ve cinayetten mahkum olanlara yöneliktir. Bunlardan tahliyesine üç ay kalanların tamamen, diğerlerinin ise, sağlam teminat almak kaydıyla önce bir aylığına daha sonra ise, 26 Haziran 1922 tarihli kararname ile üç aylığına serbest bırakılmaları uygulamasına geçilmesi öngörülmüş, böylece işgücü açığının giderilmesi amaçlanmıştır (Çatma,1996,2 vd.)

2.1.3. Cumhuriyet Dönemi

Cumhuriyetin ilanından 1929 yılına kadar Osmanlı İmparatorluğundan kalan yasalar ve çıkarılan kararnameler çerçevesinde yürütülen mahkum ve tutuklu çalışmaları,1929 yılında cezaevlerinin, İçişleri Bakanlığından Adalet Bakanlığına devrinin gerçekleşmesiyle yeni bir döneme girilmiştir.

14 Haziran 1930 tarihinde kabul edilerek 26 Haziran 1930 tarihi ve 1530 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 1721 sayılı Hapishane ve Tevkifhanelerin Sureti İdaresi Kanununun 2. Maddesinin a ve b fıkraları ile mahkumların çalıştırılması ve iş kazançlarından ailelere pay ayrılması düzenlenmiştir. Ayrıca açılacak işyurtlarına ilişkin olarak Adliye Vekaletince uygun sermaye konulacağı belirtilmiştir. Kanununun 4. Maddesinde ise işyurtlarının yönetim ve kuruluşunun döner sermaye ile gerçekleştirileceğine yer verilmiştir.(1530 S. K. Md 2-3-4). 1721 sayılı Kanun ile cezaevleri işyurtları kurumunun yasal çerçevesi oluşturulmuş olmakla birlikte hayata geçirilmesi daha sonraki dönemlerde bir dizi düzenleme ile gerçekleşmiştir.

2.2. Kurumsal Yapı Çerçevesinde Mahkumların Çalıştırılması (İşyurtları Çerçevesinde Çalışma Dönemi)

1930 yılında yürürlüğe giren 1721 sayılı kanun ile yasal yapıya kavuşan cezaevi işyurtları kurumu, mahkumların çalışmalarına ilişkin kurumsal yapının ilk adımını oluşturmuştur. 1936 yılına kadar kayda değere bir gelişme sağlanamamıştır. Bu tarihte cezaevlerinin yapısını ve işyurtlarının işleyişini düzenleyen yeni bir infaz sistemin kabul edilmiştir. 1937 yılından itibaren uygulamaya geçen yeni cezaevleri ile mahkumların çalıştırılmaları esasına uygun 15 cezaevi açılmıştır (Koç,2015,16).

Mahkumların özel çalışma kurumlarında çalıştırılmalarına yönelik düzenleme ise; 14.5.1930 tarih ve 1721 sayılı Hapishane ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkında Kanun ile uygulanmaya başlamıştır. Kanununun 2. Maddesi ile mahkumların çalıştırılmaları (2/b), çalışmaları karşılığında kendilerine ve ailelerine pay verilmesi (2/c) düzenlenmiştir.

Mahkumların çalıştırılacakları kurumsal yapının (işyurtlarının) kurulması için Adliye Vekaletinin (Adalet Bakanlığı) göstereceği lüzum üzerine hükümetçe gerekli tahsisat konulacağı (md.3) belirtilmiştir.

Bölge hapishaneleri işyurtlarının yönetim ve oluşturulması bütçeye konulacak döner sermaye ile sağlanacağı belirtilmiştir (md.4/1). Adalet Bakanının izni ile kabul edilen bağışların döner sermayeye ekleneceği hüküm altına alınmıştır.

1721 sayılı Kanun ile ilk kez kurumsal yapıya kavuşturulmuş ve işyurtlarının kurularak mahkumların cezalarını çektikleri süre içerisinde çalıştırılmalarının önü açılmıştır. Bu düzenlemenin gerçekleştirildiği döneme incelendiğinde bu kuruluşların temel mantığının dönem içerisinde Türkiye’de mevcut işgücü sıkıntısının bir anlamda aşılması olarak belirtilebilir (Koç,2015:14).

Cumhuriyet döneminde mahkum çalıştırılmasına ilişkin ilk düzenleme 2005 yılında yürürlükten kaldırılan 1926 tarih ve 765 sayılı Türk Ceza Kanunudur. Kanun, Cumhuriyet döneminde mahkum çalışmasını düzenleyen ilk kanun olma özelliği açısından özel bir öneme sahiptir.

1926’da yürürlüğe giren 765 sayılı Türk Ceza Kanunununun Ağır hapis ve müebbet hapis cezalarının uygulanmasını düzenleyen 13. Maddesine göre müebbet hapis cezasını üç döneme ayırmakta ve ilk iki dönemi geçiren mahkumun üçüncü devrede diğer mahkumlarla konuşmaksızın ve çalışarak geçireceklerini hüküm altına almıştır (13/2). Bu madde 1957 yılında 6988 sayılı yasa ile değiştirilmiş (Md.1) ve müebbet hapis cezasına çarptırılanların üçüncü devreyi “iş esaslı üzerine kurulmuş cezaevlerinde çalıştırılır” şeklinde değiştirilerek bu mahkumların nasıl ve nerede çalışacaklarına açıklık getirilmiştir.

6988 sayılı yasa 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 13. Maddesinde yaptığı diğer bir değişiklikle diğer hükümlülerin “Adalet Bakanlığı, ziraat, deniz avcılığı, yol, inşaat, maden ve orman gibi iş

sahalarında çalışma ekipleri teşkil edilebilir.” hükmü getirilerek hükümlülerin hangi alanlarda ne şekilde çalışabilecekleri düzenlenmiştir. Gerçekte bu düzenlemeden öncede mahkumların bu işlerde çalıştırıldıkları bilinmektedir . Bu dönemde Zonguldak ve Karabük madenlerinde çalıştırılan mahkumların diğer işçilerin ücretlerinin %90’ını aldıkları fakat ücretin az bir kısmını hemen aldıkları, bakiyenin tahliye sonrasında aldıkları belirtilmektedir (Kessler,1949:15).

1950’li yıllardan itibaren kırdan kente yönelen işgücü nedeniyle işgücü açığının azalması sonucunda mahkum emeğine duyulan ihtiyaç da azalmaya başlamış, aynı zamanda cezaevlerine yönelik eleştirilerin artması sonucu işyurtları önemini ve gündemdeki yerine kaybetmiştir.

1993 yılında 524 sayılı KHK ile, işyurtlarının çalışmasıyla ilgili olarak “İşletmeler ve İşyurtları Genel Müdürlüğü” kurulmuş fakat Kararnamenin 1994 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesiyle işyurtlarının çalışma esasları konusunda 1951 tarihli düzenlemeye geri dönmüştür.

06.08.1997 tarih ve 4301 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumunun Kuruluş ve İdaresine İlişkin Kanun ile Adalet Bakanlığına bağlı bir kuruluş olarak kurulan işyurtları ile cezaevlerinde çalışma esasları yeni baştan ele alınmıştır.

Bu kanun dışında 13.12.2004 tarihinde kabul edilen ve 01.01.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5275 sayılı Kanun ile 1926 tarihli 756 sayılı Türk Ceza Kanununu yürürlükten kaldırılmıştır. 2005 tarihinden itibaren cezaevlerinde çalışma koşulları bu kanunun 29-32 maddelerine uygun olarak yürütülmektedir.

3. TÜRKİYE’DE CEZAEVLERİNİN DURUMU

Bu başlık altında Türkiye’deki ceza ve Tevkif Evlerine ilişkin sayısal verilere yer verilmiştir.

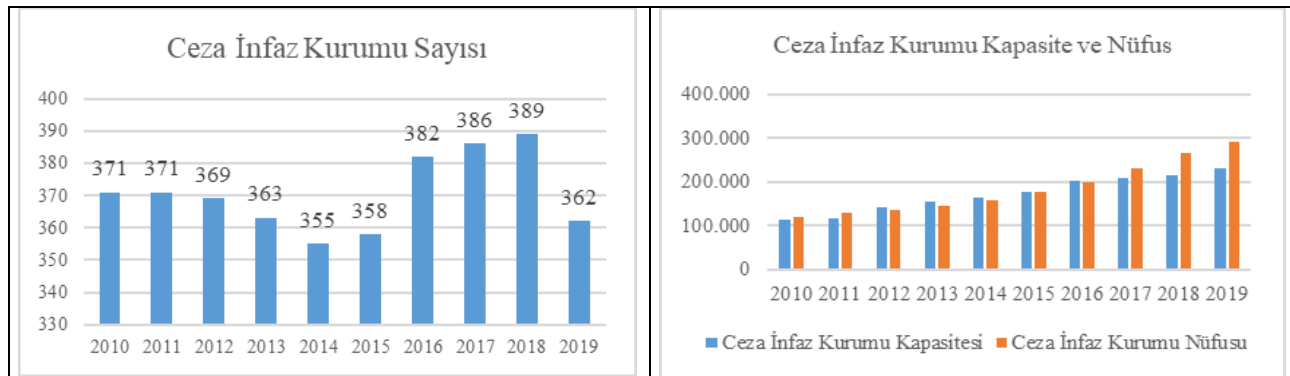
3.1. Türkiye’de Cezaevi Sayısı ve Türleri

01.09.2020 tarihi itibarıyla Türkiye’de 366 Ceza İnfaz Kurumu bulunmaktadır. Bu kurumların toplam kapasitesi 241.576 kişidir (cte.adalet.gov.tr). Bu cezaevlerinin türleri tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Türkiye’de Ceza İnfaz Kurumu Sayısı, Kapasite ve Nüfus (2010-2019)

Yıllar	Ceza İnfaz Kurumu Sayısı	Ceza İnfaz Kurumu Kapasitesi	Ceza İnfaz Kurumu Nüfusu
2010	371	114.348	120.194
2011	371	116.754	128.253
2012	369	142.460	136.638
2013	363	154.115	144.098
2014	355	163.129	158.690
2015	358	177.636	177.262
2016	382	202.675	200.727
2017	386	208.830	232.340
2018	389	213.862	264.842
2019	362	230.210	291.546

Kaynak: TÜİK,(2015), Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, 2014 ve TÜİK.(2020b) Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, 2019 haber bültenlerinden derlenmiştir.

2010 yılında 371 olan cezaevi sayısı 2014 yılında 355 ile en düşük sayıya ulaşırken, 2015 yılından itibaren artmaya başlamış ve 2018 yılında 389 ile en yüksek rakama ulaşmıştır. Sözkonusu dönem içerisinde 150 ilçe ve küçük cezaevi kapatılırken, 172 yeni cezaevi açılmıştır.

Mevcut cezaevlerinin kapasitesi ise, 2010 yılından itibaren sürekli artarak 2019 yılında 230.210 ile en yüksek kapasiteye ulaşmıştır. Cezaevi ve kapasitesi artarken, cezaevlerinde tutulan mahkum sayısında çok büyük artışlar yaşanmıştır. Cezaevinde bulunan mahkum sayısı 2011-2016 yılları arasında kapasitenin altındayken, 2017 yılından itibaren kapasitenin üzerine çıkmış ve mahkum sayısı kapasitenin çok üzerine çıkmıştır. Cezaevlerinin mevcut yapısına bakıldığında mahkum sayısının 2010-2019 yılları arasında %142'lik bir artışla 120.194'ten 291.546'ya ulaşmıştır. Bu dönemde kapasite oranı ise, % 126,64 olarak gerçekleşmektedir.

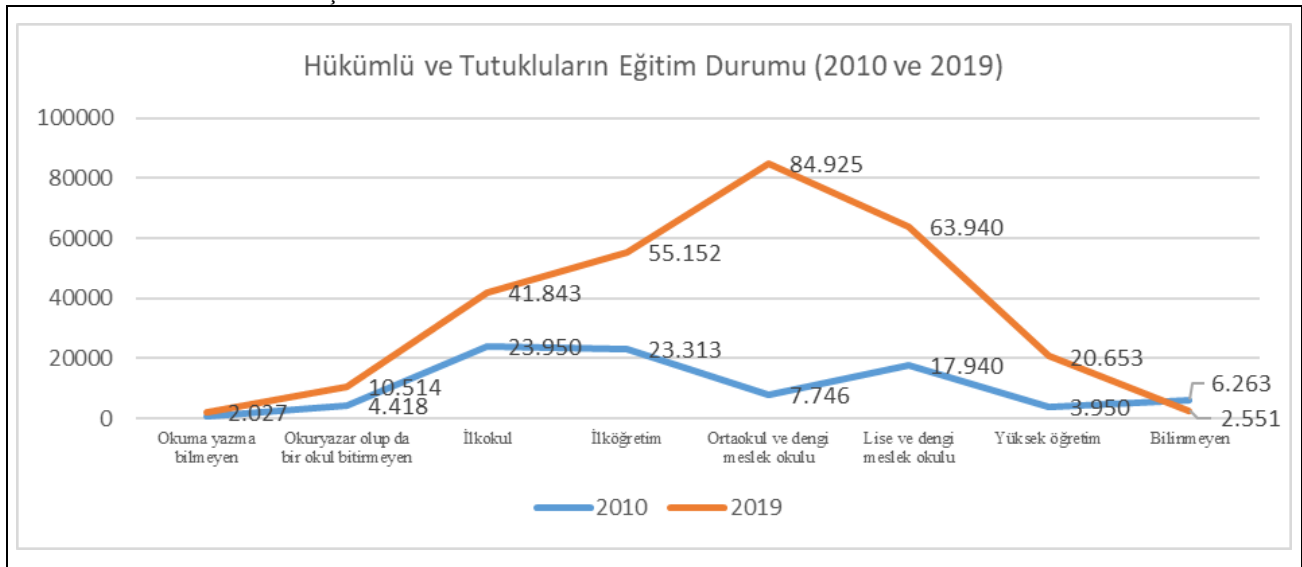
Özetlenmesi gerekirse 2010-2019 yılları arasında Türkiye'de cezaevleri hem sayısal hem de kapasite hem de mahkum sayısı olarak sürekli bir artış göstermektedir. 2019 yılı için Türkiye'nin nüfusu 83.154.997 kişi olarak gerçekleşmiştir (TÜİK,2020,a). Nüfus yapısına göre Cezaevi nüfus orana (Her 100.000 ulusal nüfus başına) 350 kişi olarak gerçekleşmektedir. 2019 yılı itibariyle cezaevinde bulunan nüfusun %15,9'unu (46.386) yargılama öncesi durumda olan yani haklarında hüküm verilmemiş olan tutuklulardan oluşturmaktadır (TÜİK,2020,b)

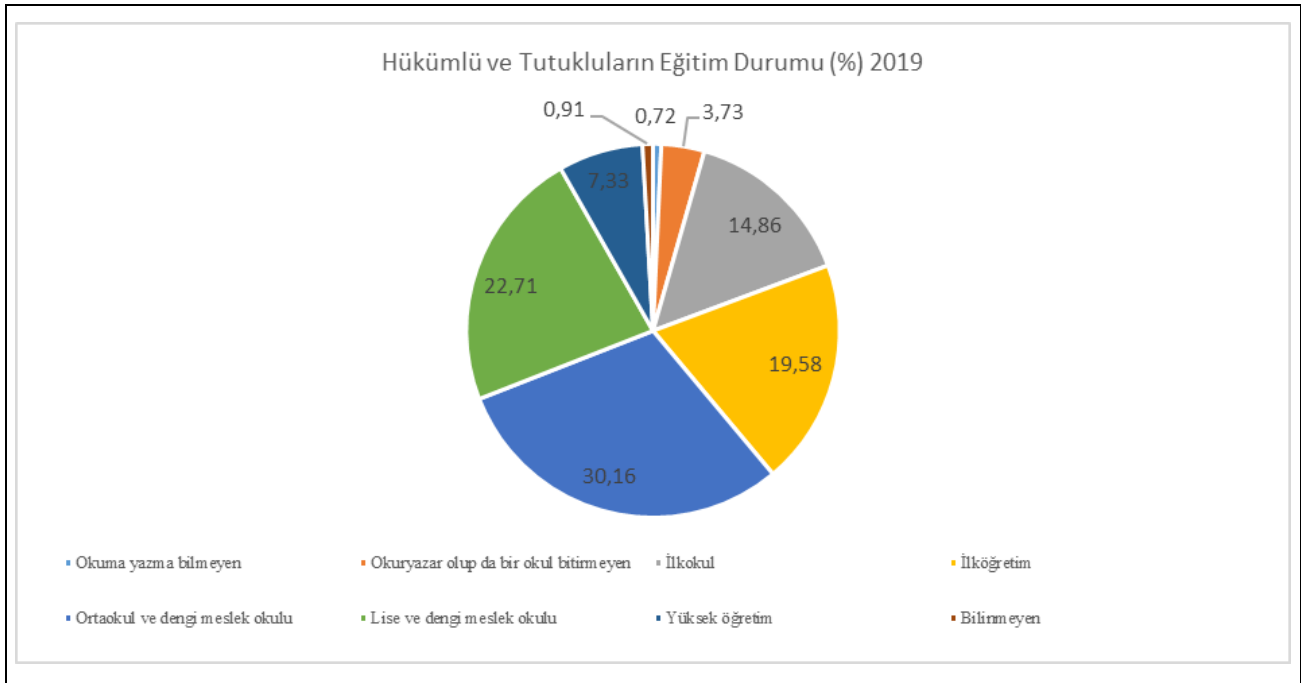
Cezaevlerinde bulunan hükümlü ve tutukluların mesleki durumlarına ilişkin veri bulunmamaktadır.

Tablo 2: Türkiye'de Ceza İnfaz Kurumunda bulunan Hükümlü ve Tutukluların Eğitim Durumu (2010-2019)

Eğitim Durumu	Toplam	Okuma yazma bilmeyen	Okuryazar olup da bir okul bitirmeyen	İlkokul	İlköğretim	Ortaokul ve dengi meslek okulu	Lise ve dengi meslek okulu	Yüksek öğretim	Bilinmeyen
2010	88.480	900	4.418	23.950	23.313	7.746	17.940	3.950	6.263
2011	80.096	846	4.441	21.971	20.363	7.060	15.878	3.559	5.978
2012	115.505	1.079	6.929	30.509	33.196	9.669	21.548	4.439	8.136
2013	161.711	1.608	11.489	42.601	48.814	13.129	28.633	5.865	9.572
2014	170.733	1.551	12.581	39.689	51.196	19.664	31.386	6.170	8.496
2015	168.726	1.455	11.217	38.619	50.205	18.560	36.623	6.396	5.651
2016	187.730	2.048	13.012	43.854	57.979	22.289	40.026	8.098	424
2017	215.761	1.579	11.998	41.755	78.162	24.961	45.508	9.857	1.941
2018	266.889	1.820	11.774	43.875	98.140	36.880	57.857	13.914	2.629
2019	281.605	2.027	10.514	41.843	55.152	84.925	63.940	20.653	2.551

Kaynak:TÜİK,(2015), Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, 2014 ve TÜİK.(2020b) Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, 2019 haber bültenlerinden derlenmiştir.

Türkiye’de cezaevi sayısı, kapasitesi ile birlikte nüfusunun da arttığı bir gerçektir. Bir başka gerçek ise, cezaevlerindeki nüfusun eğitim düzeyindeki belirgin özelliğidir. Cezaevindeki nüfusun içinde okuryazar, ilköğretim ve ortaokul mezunlarının oranı (ki bunların büyük çoğunluğu mesleki eğitim görmeyen ve meslek sahibi olmayanlardan oluşmaktadır) 2010 yılında %67,16 iken, 2019 yılında %68,33 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranlara okuma yazma bilmeyenler de katıldığında oranlar; 2010 yılı için %68,18, 2019 yılı için, %69,05 olarak gerçekleşmiştir.

4. İŞYURLARININ YASAL DAYANAKLARI

Cezaevlerinde çalışan mahkum ve tutukluların çalıştırılmalarının sağlandığı işyurları kurumunun yasal dayanakları şu düzenlemelerden oluşmaktadır.

4.1. 1982 tarihli 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası

Anayasanın “Zorla Çalıştırma “ başlıklı 18. Maddesine göre; “Hiç kimse zorla çalıştırılmaz. Angarya yasaktır. Şekil ve şartları kanunla düzenlenmek üzere hükümlülük veya tutukluluk süreleri içindeki çalıştırmalar; olağanüstü hallerde vatandaşlardan istenecek hizmetler; ülke ihtiyaçlarının zorunlu kıldığı alanlarda öngörülen vatandaşlık ödevi niteliğindeki beden ve fikir çalışmaları, zorla çalıştırma sayılmaz.” şeklindeki düzenlemesine göre hükümlü ve tutukluların bu süreler içerisinde şekil ve şartları kanunla düzenlenmek şartıyla çalıştırılmalarının zorla çalıştırma kabul edilmemesi hükmü cezaevleri işyurlarında çalıştırılabilmenin yasal dayanaklarının başında yer almaktadır.

4.2. 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun

5275 sayılı Kanununun 29-32. Maddeleri hükümlülerin çalıştırılmasını düzenlemektedir. Kanun Altıncı Bölümü altında düzenlenen “Hükümlünün Yükümlülükleri” başlığı altında yer alan 29 ila 33. Maddeleriyle;

- ✓ Çalıştırılacak hükümlülerin hangi özellikleri taşıması gerektiği ,
- ✓ Çalıştırılmalarının amacı,
- ✓ Hangi hükümlülerin çalıştırılacağı,
- ✓ Hükümlülerin nerelerde ve hangi şartlarda çalıştırılacağı (md.30/1-2-3),
- ✓ Kurum hizmetinde (infaz Kurumu), çalıştırılma şartları ve yasakları (md.31),
- ✓ Çalışacak hükümlülerin sahip olacağı sosyal ve ekonomik haklar (md.32) düzenlenmektedir.

Ayrıca, 41 ila 43 ve 46. Maddeleriyle işyurtlarında belirlenen kurallara aykırı davranan hükümlülere verilecek cezalar ve 114. Maddeyle tutukluların çalışma koşulları düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeler işyurtlarının yasal dayanakları arasında önemli yer almaktadır.

4.3. Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumuna İlişkin Bazı Mali Hükümlerin Düzenlenmesi Hakkında Kanun

09.07.2018 tarihli ve 30473 sayılı Resmi Gazetede (3. Mükerrer) yayımlanan 703 sayılı Anayasada Yapılan Değişiklik ve Uyum Sağlanması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamesinin 64. Maddesi ile 4301 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumunun Kuruluş ve İdaresine İlişkin Kanununda bazı düzenlemeler getirilmiş, Kanunun adı da 4301 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumuna İlişkin Bazı Mali Hükümlerin Düzenlenmesi Hakkında Kanun şeklinde değiştirilmiştir.

4.4. Diğer Düzenlemeler

Cezaevlerinde çalışan mahkum ve tutukluların çalıştırılmalarına yönelik diğer düzenlemeler aşağıdaki şekilde sıralanabilir

- ✓ 30.06.1934 tarihli ve 2747 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 2548 sayılı Cezaevleri ve Mahkeme Binaları İnşası Karşılığı Olarak Alınacak Harçlar ve Mahkumlara Ödettirilecek Yıyecek Bedelleri Hakkında Kanun,
- ✓ 09.08.1997 tarihli ve 23075 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 4301 sayılı Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumunun Kuruluş ve İdaresine İlişkin Kanun,
- ✓ 29.12.2004 tarihli ve 25685 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun,
- ✓ 27.12.2005 tarihli ve 26036 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu ve İşyurtlarının İdare ve İhale Yönetmeliği
- ✓ 06.04.2006 tarihli ve 26131 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Ceza İnfaz Kurumlarının Yönetimi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Yönetmelik,
- ✓ 27.04.2007 tarihli İşyurtları Kurumu ve İşyurtlarında Kullanılan Maliyet Hesapları ile Tutulacak Defter ve Belgelerin Düzenlenmesine Dair Yönerge,
- ✓ 14.01.2010 tarihli ve 137/3 sayılı İşyurtları Kurumu Mevzuatı Uygulamaları Hakkındaki Genelge
- ✓ 27.12.2014 tarihli Merkezi Yönetim Muhasebe Yönetmeliği.

5. İŞYURLARININ AMACI

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunun “İnfazda temel amaç” başlıklı 3. Maddesine göre ceza ve güvenlik tedbirlerinin amaçları şöyle sıralanmaktadır:

- ✓ “Genel ve özel önlemeyi sağlamak,
- ✓ Hükümlünün yeniden suç işlemesini engelleyecek etkenleri güçlendirmek,
- ✓ Toplumunu suça karşı korumak,
- ✓ Hükümlünün yeniden sosyalleşmesini teşvik etmek,
- ✓ Hükümlünün üretken, kanunlara ve nizamlara ve toplumsal kurallara saygılı, sorumluluk taşıyan bir yaşam biçimine uyumunu sağlamaktır”.

Kanunun da açıkça belirttiği gibi ceza infaz sisteminin temel amaç, suçludan toplum adına intikam almak değildir. Amaç çeşitli nedenlerle suç işlemiş olan bireyi tekrar döneceği topluma uyum sağlayan ve suç işlemeyen bir birey haline getirmektir.

Kanunun saydığı amaçların gerçekleştirilmesi için, hükümlünün cezasını çektiği süreç içerisinde bu amaçlara uygun bir infaza tabi tutulması gerekmektedir. Bu amaca ulaşmanın sağlanması için kurulan işyurtları kurumunun amaçları da belirtilen amaca uygun şekilde düzenlenmiştir.

Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu ve İşyurtlarının İdare ve ihale Yönetmeliği'nin 4. Maddesi kurumun amacını şöyle açıklanmaktadır. "... temel amacı, hükümlü ve tutukluların meslek ve sanatlarının korunup geliştirilmesi veya bir meslek ve sanat öğrenmelerini sağlamaktır."

Yönetmelikten de anlaşılacağı üzere, işyurtlarının iki tür amacı bulunmaktadır.

- ✓ Hükümlü ve tutuklulardan meslek ve sanat sahiplerinin bu meslek ve sanatları konusundaki bilgi ve becerilerinin korunmasını sağlamak,
- ✓ Hükümlü ve tutuklulardan herhangi bir sanat veya meslek konusunda bilgisi bulunmayan yani mesleksizlerin cezaevinde buldukları süre içerisinde tahliye sonrasında yaşadıklarında çalışabilecekleri bir sanat ve meslek edinmelerini sağlamaktır.

Hükümlü ve tutukluların çalıştırılmalarındaki amaç ise, aynı yönetmeliğin 19. Maddesinde şu şekilde yer almaktadır.

- ✓ *"Hükümlü ve tutukluların, meslek ve sanatlarının korunup geliştirilmesi veya bir meslek ve sanat öğrenmeleri suretiyle ceza infaz kurumu sonrası hayatlarına topluma yararlı bireyler olarak dönmelerini sağlamak,*
- ✓ *ekonomik yönden rahatlamalarını temin etmek,*
- ✓ *ceza infaz kurumlarındaki insan gücünün hizmet ve üretime dönüştürülerek ülke ekonomisine katkıda bulunmalarına yardımcı olmaktır".*

6. İŞYURLARININ KURULUŞU ve ÖRGÜT YAPISI

Cezaevlerinde işyurtlarının kurulmasına karar verme yetkisi İşyurtları Kurumu Yüksek Kurulana ait bir görevdir (4301 S.K. md4/c). Kurul "*Adalet Bakanlığı Müsteşarının başkanlığında, Ceza ve Tevkifevleri Genel müdürü, Strateji Geliştirme Başkanı, İdari ve Mali İşler dairesi Başkanı ve Teknik İşler Dairesi Başkanından oluşmaktadır*" (4301/3-2).

İşyurtları Kurumu Adalet Bakanlığına bağlı bir kuruluş olup, özel kanunla kurulmuş, tüzel kişiliğe sahip özel bütçeli bir kamu idaresidir .

"İşyurtları Kurumu, 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanununa, 2886 sayılı Devlet İhale Kanununa ve 832 sayılı Sayıştay Kanununun vize ve tescil hükümlerine tabi değildir" (4301/10-1).

Kurum merkezde İşyurtları Kurumu Yüksek Kurulu ve İşyurtları Daire Başkanlığı ile taşrada işyurtlarından oluşmaktadır.

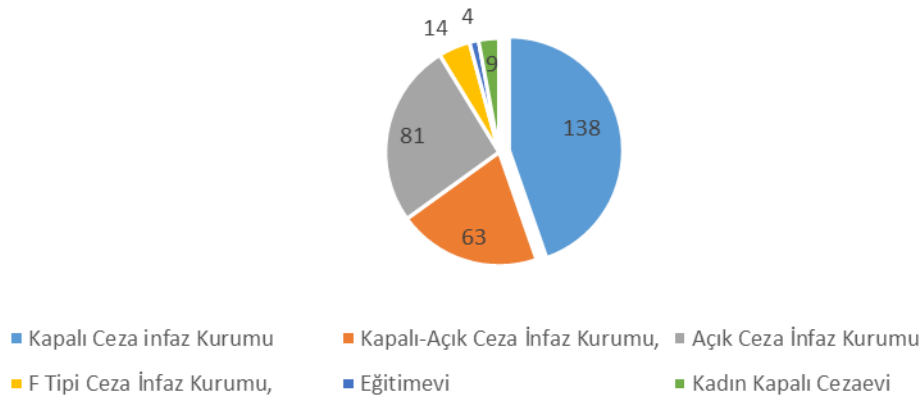
Tablo3: İşyurtlarının Yıllar İtibariyle Sayısal Gelişimi

Yıl	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Kapalı Ceza infaz Kurumu	*	*	*	*	*	124	128	138	136	138
Kapalı-Açık Ceza İnfaz Kurumu	*	*	*	*	*	58	63	61	61	63
Açık Ceza İnfaz Kurumu	*	*	*	*	*	58	70	72	76	81
F Tipi Ceza İnfaz Kurumu,	*	*	*	*	*	14	14	14	14	14
Eğitimevi	*	*	*	*	*	2	2	3	4	4
Kadın Kapalı Cezaevi	*	*	*	*	*	0	0	0	9	9
Toplam	212	216	227	236	250	256	277	288	300	309

Kaynak: Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu 2010-2019 faaliyet raporlarından derlenerek oluşturulmuştur.

(*) 2015 yılından önce işyurtlarının bulunduğu kurum bazında bilgi verilmediğinden, bu yıllara ilişkin ayrıntılara yer verilememiştir.

İşyurtlarının Yıllar İtibariyle Sayısal Gelişimi

Kuruluş amacı mahkum ve tutukluların infaz sonrası toplumsal hayata hazırlamak olan işyurtları kurumlarının sayısı 2010 yılından itibaren düzenli bir artış göstermektedir. İşyurtlarının sayısal artışında en fazla dikkat çeken alan açık ceza infaz kurumları ve kadın kapalı ceza infaz kurumlarındaki artıştır. Özellikle kadın ceza infaz kurumlarının açılmasıyla kadın hükümlülerin hayata hazırlanmasında görülen eksikliğin giderilmesi yönünde olumlu bir adımdır.

6.1. İnsan Kaynaklarının Hukuki Durumu

İşyurtları kurumu, personelin hukuki durumu açısından ikili bir yapı arz etmektedir.

6.1.1. 657 Sayılı Devlet memurları Kanununa tabi olarak çalışan Personel

Atamaları Adalet Bakanlığı tarafından yapılır ve özlük hakları açısından 657 sayılı Devlet Memurları Kanuna tabidirler.

6.1.2. 4857 Sayılı İş Kanuna Tabi Personel

Adli Yargı Adalet komisyonlarınca seçim ve atamaları yapılan ve 4857 sayılı İş Kanuna tabi olarak çalışan personeldir. Özlük hakları açısından kamu görevlisi statüsünde olmalarına rağmen maaşlarını işyurtları bütçesinden alırlar ve rotasyona tabi değildirler.

İşyurtları kurumu merkez teşkilatı ve taşra teşkilatı olmak üzere ikili bir yapıya sahiptir. Merkez teşkilatının personel yapısı 2010 yılında 56 iken 2019 yılına kadar dalgalı bir gelişim göstermekle birlikte büyük bir artış göstermemektedir. Nitekim merkez teşkilatının 2019 yılında toplam personel sayısı 81 olmuştur.

Asıl faaliyetleri yürüten birim olan taşra teşkilatının personel yapısına bakıldığında 2012 yılına kadar fazla bir değişiklik görülmemektedir. 2012 yılından itibaren personel sayısında 2014 yılı hariç sürekli bir artış görülmektedir. 2016 yılındaki personel artışı (18.650) olağanüstü bir artış göstermiştir. Ancak bu artışın nedenine ilişkin herhangi bir açıklamaya ulaşılamamıştır. Nitekim bu yıldan sonra personel sayısı önemli bir düşüş göstermiştir. 2016 yılını izleyen yılda sayı 7.885'e düşerek %236'lık bir azalma göstermiştir. Personel artış ve azalışından daha önemlisi, işyurtları faaliyetlerinin icrasında rol oynayan personelin yapısındaki değişimlerdir. Tablo 4'de bu personele ilişkin değişimler verilmiştir.

Tablo 4: İşyurtları Personel Yapısı (2010-2019)

Yıl	Merkez Teşkilatı	Taşra Teşkilatı (İşyurtları)												Toplam
		İdari ve Yardımcı Personel					Teknik Personel							
		Yönetici	İnfaz Koruma	İdari ve yardımcı personel	Toplam	Oran (%)	Mühendis	Atölye Şefi	Teknisyen Tekniker	İşçi	Toplam	Oran (%)		
2010	56	403	0	212	615	91,93	0	30	0	24	54	8,07	669	
2011	48	629	0	47	676	93,63	0	25	0	21	46	6,37	722	
2012	49	462	0	227	689	94,13	0	23	0	20	43	5,87	732	
2013	48	1.039	4.440	1.276	6.755	92,41	51	33	508	14	555	7,59	7.310	
2014	55	982	4.152	1.224	6.358	92,41	40	15	454	13	522	7,59	6.880	
2015	70	1.104	5.821	16.871	23.796	97,31	45	15	603	40	658	2,69	24.454	

2016	73	1.360	5.821	10.794	17.975	96,38	45	0	603	27	675	3,62	18.650
2017	69	1.242	3.819	1.037	6.098	77,43	48	1.237	465	27	1.777	22,57	7.875
2018	63	1.200	5.098	1.034	7.332	79,97	39	1.239	533	26	1.837	20,03	9.169
2019	81	1.214	3.959	1.037	6.210	75,94	69	1.237	639	23	1.968	24,06	8.178

Kaynak: İşyurtları 2010-2019 Performans Programlarından derlenmiştir.

(*) Yöneticiler: Harcama Yetkilisi (İşyurdu Müdürü, Gerçekleştirme Yetkilisi (İşyurdu 2. Müdürü), Ceza İnfaz kurumu 2. Müdüründen oluşmaktadır.

6.2. İşyurtlarının Mali Yapısı

4301 sayılı Kanun ile yeniden yapılandırılan İşyurtları Kurumunun gelir kaynaklarının en önemlisi 09.05.2001 tarih ve 4671 sayılı Kanunla değişik 1. Maddesine göre tahsis edilen 200 Trilyon'dur. (Günümüzdeki değeriyle 200 milyon TL).

Diğer gelir kaynakları ise aynı maddenin devamında şu şekilde yer almaktadır (4301/7-2);

- “İşyurtlarının faaliyetlerinden elde edilen gelir ve kârlar,*
- 30.6.1934 tarihli ve 2548 sayılı Kanunun 1 inci maddesine göre tahsil edilen harçlar ile 2 nci maddesine göre alınacak yiyecek bedelleri,*
- 492 sayılı Harçlar Kanununa bağlı (1), (2) ve (3) sayılı tarifelere göre alınan yargı ve noter harçlarının ilgili yıl bütçesi gelir tahmini tutarının % 35'ine tekabül eden miktarda İşyurtları Kurumuna aktarılmak üzere Adalet Bakanlığı bütçesine konulacak ödenek,*
- Ceza infaz kurumları ve tutukevleri ile işyurtlarının demirbaşına kayıtlı olup hizmet dışı bırakılan eşya ve araçlarla yemek ve ekmek artıklarının satışından elde edilen gelirler,*
- Bağış ve yardımlar,*
- Faiz ve sair gelirlerden oluşmaktadır”.*

İşyurtları Kurumu gelirleri ile kârlarından Hazineye pay ayrılmaz, bilanço kârları sermayeye eklenir. (4301/10-2)

“İşyurtları Kurumu bütçesinden, İşyurtları Kurumu Yüksek Kurulunca belirlenen miktar ve esaslar dahilinde; Kurumun hizmet ve çalışmalarının yürütülmesiyle ilgili her türlü döşeme, demirbaş, makine, teçhizat, kara, hava ve deniz taşıtları alımı, bakımı, onarımı, işletilmesi ve diğer tüm giderleri ile Bakanlık merkez ve taşra teşkilatı ile bağlı kuruluşlarının bina alım, inşa, onarım, demirbaş, araç, gereç, ve sair her türlü ihtiyaçları için harcama yapılabilir. Harcanmayan kısımlar, İşyurtları Kurumunun ertesi yıl bütçesine devredilir. Şu kadar ki, ceza ve infaz kurumları ve tutukevlerinin ihtiyacı için ayrılacak tutar, işyurtları özgelirlerinin %90'ından az olamaz”.

İşyurtları kurumunun yıllar itibariyle gelir ve giderleri tablo 5’da verilmiştir.

Tablo 5: İşyurtları Kurumu 2010-2019 Bütçe Gelir- Giderleri (1000TL)

Yıl	Merkezi Bütçe			Taşra Bütçe (İşyurtları)					
	Gelir	Gider	Fark	Gelir	Gider	Fark	Toplam Gelir	Toplam Gider	Fark
2010	579.602	680.646	-101.044	431.133	346.705	84.428	1.010.735	1.027.351	-16.616
2011	762.537	765.494	-2.957	526.267	430.862	95.405	1.288.804	1.196.356	92.448
2012	813.357	778.405	34.952	648.131	519.357	128.774	1.461.488	1.297.762	163.726
2013	1.065.991	958.763	107.228	752.268	612.574	139.694	1.818.259	1.571.337	246.922
2014	1.161.354	1.244.765	-83.411	878.593	753.738	124.855	2.039.947	1.998.503	41.444
2015	1.317.384	1.293.804	23.580	1.119.781	963.203	156.578	2.437.165	2.257.007	180.158
2016	1.410.702	1.208.684	202.018	1.444.071	1.219.421	224.650	2.854.773	2.428.105	426.668
2017	2.114.862	1.944.247	170.615	1.857.081	1.755.010	102.071	3.971.943	3.699.257	272.686
2018	2.435.687	2.344.922	90.765	2.410.542	2.244.567	165.975	4.846.229	4.589.489	256.740
2019	1.502.365	1.463.888	38.477	3.125.719	2.545.063	580.656	4.628.084	4.008.951	619.133

Kaynak: İşyurtları 2010-2019 Performans Programlarından derlenmiştir.

İşyurtları kurumunun 2010-2019 döneminde merkez ve taşra gelir ve giderleri incelendiğinde, merkez bütçesinin 2010, 2011, 2014 yıllarında açık verdiği görülürken, Taşra teşkilatının yani işyurtlarının sürekli fazla verdiği görülmektedir. Bu fazlalar ile işyurtları taşra teşkilatı merkezin açıklarını kapattığı gibi kâra geçen kurumlar olarak görülmektedir.

6.3. İşyurtlarında Çalışan Hükümlü ve Tutuklu Sayısı

Temel amacı hükümlü ve tutukluların cezaevinde kaldığı süre içerisinde mevcut mesleklerini korumaları ve mesleği olmayanların ise geçerli bir meslek öğrenerek hayata hazırlanmalarını sağlamak olan cezaevi işyurtlarında hükümlü ve tutukluların bu süreçte çalışmaları sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. 2010-2019 yılları arasında işyurtlarına ait atölye merkezlerde çalışan hükümlü ve tutukluların sayısı tablo 6'de verilmiştir.

Tablo 6: 2010-2019 Yılları Arasında İşyurtlarında Çalışan Hükümlü ve Tutuklu Sayısı

Yıl	Çalışan Hükümlü ve Tutuklu Sayısı	Toplam Hükümlü ve Tutuklu Sayısı	Çalışan Hükümlü ve Tutukluların Toplama Oranı
2010	6.426	88.480	7,3
2011	7.713	80.096	9,6
2012	27.837	115.505	24,1
2013	31.160	161.711	19,3
2014	34.114	170.733	20,0
2015	40.250	168.726	23,9
2016	50.348	187.730	26,8
2017	52.836	215.761	24,5
2018	58.595	266.889	22,0
2019	60.767	281.605	21,6

Kaynak: İşyurtları 2010-2019 Performans Programlarından derlenmiştir.

İşyurtlarında 2010-2019 yılları arasında çalışan hükümlü ve tutuklu sayısında önemli gelişmeler yaşanmıştır. 2010 yılında toplam cezaevi nüfusunun %7,3'üne karşı gelen 6.426 kişi çalıştırılırken, bu oran 2012 yılında %24,1'e yükselmiş, 2013 yılında ise %19,3 olarak gerçekleşmiştir.

2014 -2016 yılına kadar artan çalışan sayısı 2017'de düşüş gösterse de 2018 ve 2019 yıllarında tekrar yükselmeye başlamıştır. Gerçekte 2016 yılından sonra görülen düşüşün nedeni 15 Temmuz Darbe girişimi sonrasında cezaevi nüfusunda meydana gelen artıştan kaynaklanmaktadır.

7. DEĞERLENDİRME

Ceza ve tevkif evleri işyurtlarının kuruluş amacı ile uygulamanın birbirini karşılaması önemli bir konudur. Zira cezaevi süreci sonunda hukuki olarak cezasını çekmiş kişilerin toplumsal düzeyde suçlu gibi muamele görmesi toplumsal bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar hukuksal anlamda bir kişi bir suçtan dolayı iki kez cezalandırılmaz ve suçun şahsiliği gibi ilkelerin varlığı kabul edilse de toplumsal hayatta bunun karşılığını tam olarak görüldüğünü söylemek mümkün değildir. Belirtmelidir ki, cezası infaz edilerek cezaevinden çıktıktan sonra kişinin hükümlülük niteliği ortadan kalkmaktadır. Fakat kişi cezaevinden çıktıktan sonra geçmişiyile başbaşa kalmaya devam etmektedir. Yaşadığı toplum, çevresi hatta devlet bu kişileri geçmişiyile anmaya devam etmektedir. Toplum eski suçlu, devlet eski hükümlü deyimleriyle bu kişileri sürekli tehdit gibi algılamakta ve normal yaşama katılmasının önüne görülmeyen engeller çıkarmaya devam etmektedir.

Kişinin işlediği suçtan dolayı cezalandırılması gereklidir ve bu ceza sadece bu kişiye yönelik olmalıdır. Oysa bu kişinin cezaevinden çıktıktan sonra iş bulamaması, işverenlerin bu durumdaki kişilerin geçmişini öğrenince çalıştırmaktan kaçınmaları sonucu sadece eski hükümlü değil ailesi hatta akrabaları da aynı şekilde cezalandırılmaktadır.

Bu kişiler açısından karşılaşılan bir diğer sorun ise cezaevi yaşamının katı kurallara bağlı olması sonucu mesleği olanların mesleki bilgi ve yeteneklerini kaybetmeleri, mesleği olmayanların ise çıktıktan sonra normal bireylerin işsizliğinin yüksek olduğu bir ortamda iş bulmalarının daha da zor olmasıdır.

Cezaevi işyurtlarının kuruluşundan beklenen amaç bu kişileri cezaevi sonrası hayata hazırlamak ve topluma kazandırmak olarak özetlenebilir. Bu nedenle işyurtlarına yönelik değerlendirmeler bu kurumların bu amaca, personel yapısı, mali yapı ve kurumsal yapı olarak ne kadar uygun olduğu ve nelerin yapılması durumunda daha etkin olacağı noktalarında toplanmıştır.

7.1. Personel Yapısına Yönelik Değerlendirme

İşyurtları kurumu merkez ve taşra teşkilatı olarak ikili bir yapı göstermektedir. Merkez teşkilatı Ankara olup kurumun genel politikalarının belirlenmesine yönelik işlemlerin yapıldığı kısmını oluşturmaktadır.

İşyurtları personel yapısı iki kısma ayrılmaktadır. Birinci kısım doğrudan üretimle ilgili olmayan kesimdir ki bunlar yöneticiler, muhasebe görevlileri, idari personel, infaz koruma memurları ve diğer yardımcı personeldir. Bu personelin sayısal özelliklerine bakıldığında toplam çalışan içerisinde sürekli artış gösterme eğilimindedirler. 2010 yılından 2017 yılına kadar toplam personel içerisinde bu kesimin oranı %90'ların üzerinde olmuştur.

İşyurtlarında mahkum ve tutukluların çalıştırılması sırasında bu kişilerin eğitimi ve çalışmaları esnasında teknik nezaret ve yardımcı olan, mühendis, tekniker ve teknisyen, atölye şefi ve işçilerden oluşan teknik personelin sayısı ise 2017 yılına kadar ortalama %6,36 olarak gerçekleşmiştir. 2010-2016 döneminde en düşük %2,69 (2015) olurken, en yüksek 2010 yılında %8,07 olmuştur.

2017 yılından itibaren teknik personelin toplam personel içerisinde oranı sırasıyla, %22,57 (2017), %20,03 (2018) ve %24,06 (2019) şeklinde gerçekleşmiştir.

Gerek idari personel gerek teknik personel yapısında önemli artışlar olmakla birlikte yeterli profesyonel sahip olduğu söylenemez. İdari personelin asıl görevlerinin ceza infaz kurumunu yönetmek olduğu, işyurtlarının ise ek iş olarak yaptıkları düşünülürse bu sayıları sağlıklı bir hizmet üretmek için yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Ayrıca çalışan mahkumlara nezaret eden infaz koruma memurlarının da asıl görevlerinin ceza infaz kurumlarında koruma ve denetim hizmeti olduğu düşünülürse işyurtlarının doğrudan personeli olmadığı görülecektir.

Teknik personel sayısında özellikle 2017'den itibaren önemli artışlar görülmektedir. 2016 yılında toplam teknik personel sayısı 675 iken, 2017 yılında 1.777'ye yükselerek %163,25'lik bir artış gerçekleşmiştir.

Bütün gelişmelere rağmen teknik personelin sayısının yetersiz olduğu açıktır. Bunun nedeni teknik personelin faal durumdaki 309 (2019) işyurduna dağıtıldığında bu eksikliğin daha açık ortaya çıktığı görülmektedir. 2017 yılında işyurdu başına düşen teknik personel sayısı 5,92, 2018 yılında 6,12 ve 2019 yılında ise 6,5 kişiye ulaşmaktadır. Bu ise üretim faaliyetleri için oldukça düşük bir sayıdır. Bunun ise mahkum ve tutukluların eğitimi ve çalışmalarında onlara yardımcı olması çok fazla mümkün değildir.

7.2. Mali Yapıya Yönelik Değerlendirme

İşyurtları kurumunun gelirleri içerisinde iki temel kaynak ön plana çıkmaktadır. Birincisi merkezi yönetim bütçesinden aktarılan ödeneklerdir. İkincisi ise, işyurtları faaliyetleri sonucunda elde edilen gelirlerdir.

İşyurtları kurumunun kendi ihtiyacına yönelik giderleri konusunda merkezi bütçeye yükü olmadığı gibi önemli katkıları da olduğu görülmektedir. Kurum elde ettiği gelirlerin önemli bölümünü Adalet Bakanlığı ve bağlı kurum ve kuruluşları, bina, mefruşat, araç vb. giderlerini karşılamakta kullanmaktadır. Bu harcamalar ile bir anlamda bu kurumların eksikliklerini gidermeye yönelik kurum izlenimi vermektedir.

7.3. İşyurtları Kurumuna Yönelik Değerlendirme

İşyurtları kurumu kurulduğu tarihten itibaren tüm ceza ve tevkif evlerinde kurulmaya çalışılmıştır. 2019 yılı itibariyle ülke düzeyinde 362 cezaevi bulunurken işyurdu sayısı 309'dur. Bu sayı, oldukça önemli bir gelişme olmakla birlikte işyurtlarının sayısal durumundan çok; etkinliği ve kapsamına aldığı hükümlü ve tutuklu sayısı önem arz etmektedir. 309 işyurdunda çalışan hükümlü ve tutuklu sayısının toplam cezaevi sayısının ancak % 21,6'sına ulaşabilmesi bu konuda alınması gereken çok yol olduğunu göstermektedir. İşyurtlarının mahkumlara yönelik hizmetlerinin ağırlıklı olarak açıkcezaevlerinde faaliyet göstermesi önemli bir eksiklik olarak görülmektedir. Zira kapalı

cezaevleri özel durumları itibariyle (Terör suçları gibi) işyurdu faaliyetlerine çok uygun görülmemektedir. Sorun buradaki mahkumların çıktıktan sonraki süreçte yaşayacakları sorunların giderilmesinde ortaya çıkmaktadır. Suçluların aldıkları cezaya ve cezaevindeki davranışlarına bağlı olarak açık cezaevine geçmeleri nedeniyle bu kişilerin mesleki eğitim ve çalışma imkanlarından yararlanmaları sözkonusu olmamakta veya çok zor olmaktadır.

İşyurtlarının faaliyet alanlarına bakıldığında şu alanlarda faaliyette bulunduğu görülmektedir:

- ✓ Tarım Faaliyetleri
- ✓ Gıda Üretim Faaliyetleri
- ✓ Hayvancılık Faaliyetleri
- ✓ Tekstil Üretim Faaliyetleri
- ✓ Endüstriyel Üretim
- ✓ Hediye Eşya ve Geleneksel El Sanatları
- ✓ Sosyal Tesis İşletmeciliği
- ✓ Hizmet Sektörü olmak üzere 8 alanda faaliyet göstermektedir (İşyurtları Faaliyet Raporu, 2019, 30 vd.).

Faaliyet alanlarına bakıldığında bu sektörlerde mahkumlara eğitim verilmesi veya yeni geçerli bir meslek edinmelerine yardımcı olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Zira bu kişilerin cezaevi sonrası içine dönecekleri toplumda ihtiyaç duyulan mesleklere yönlendirilmesi ve eğitilmesi büyük önem taşımaktadır. Oysa faaliyette bulunan sektörlerin nitelikli işgücü gerektirmediği görülmektedir.

8. SONUÇ

İşyurtları kurumu Türkiye açısından gerek cezanın infazı gerekse infaz sonrası süreçte önemli bir sorun olan hükümlü ve eski hükümlülerin tekrar topluma kazandırılmasında rol oynayan önemli bir kurumdur. Kuruluşundan günümüze bu konuda önemli katkılar sağladığı inkar edilemez bir gerçektir. Fakat uygulamaya bakıldığında amaç ile uygulamanın personel, atölye, mali yapı, faaliyet alanları gibi konularda ciddi sorunlarla karşı karşıya olduğu görülmektedir. Bu sorunların çözümü için yapılması gerekenleri aşağıda belirtilen başlıklar altında toplamak mümkündür. Söz konusu sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin sorunun giderilmesi konusunda önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Personel yapısı: Cezaevi işyurtları çalışanlarının Adalet Bakanlığı personeli olması ve çeşitli nedenlerle personelin süreklilik arz etmemesi (yer değiştirme, unvan değişikliği) faaliyetlerin gerektiği gibi yürütülmemesine neden olmaktadır. Bu nedenle işyurtları kurumu personelinin kendi adına istihdam edilen bağımsız personelden olması etkinliğin artmasına neden olacaktır.

Personelin kurum personeli olması, işyurtlarında çalışan personel ile diğer personel arasında huzursuzluğa yol açan döner sermaye ödemesinin giderilmesini sağlayarak kurum içerisinde şikayet konusu olan bir sorunun ortadan kalkmasını sağlayacaktır.

Personelin süreklilik arz etmesi halinde kişinin yaptığı işe bağlılığı dolayısıyla verimliliği ve etkinliği artacaktır.

Mali Yapı: İşyurtları kurumunun kendi bütçesi olmasına rağmen bütçenin faaliyetlerin artırılması ve daha fazla mahkumu kapsayacak şekilde genişletilmesinden ziyade, Adalet Bakanlığı ve bağlı kuruluşlarının demirbaş, araç gereç ve tefrişat sağlamada kullanılması önemli bir sorun olarak görülmektedir. Söz konusu hizmetlerin yerine getirilmesi önemli olmakla birlikte temel amaç olmadığı unutulmamalıdır.

Faaliyet Alanı: İşyurtlarının temel amacı hükümlü ve tutukluların cezaevinde buldukları süreçte mesleklerini unutmamaları veya yeni bir meslek edinmelerini sağlayarak infaz sonrası hayata

hazırlanmalarının sağlanmasıdır. Fakat faaliyet konuları bu amaca oldukça uzaktır. Faaliyetler daha çok ticari gelir elde etmeye yönelik alanlardan oluşmaktadır. Mahkumların tarımsal faaliyet, tekstil, gıda, hizmet gibi sektörlerde çok fazla nitelik gerektirmeyen işlerde çalıştırıldığı açıktır. Bu nedenle kurumun, mahkumları hayata hazırlarken sadece onları meşgul etmek değil, işgücü piyasasında ihtiyaç duyulan alanlarda eğitim almalarını sağlayacak şekilde meslek kursları almaları hususunda faaliyetlerini artırması önemli bir kazanım olacaktır.

KAYNAKÇA

Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu,(2020), Faaliyet Raporu 2019, <https://iydb.adalet.gov.tr/Resimler/BilgiBankasi/2822020202750Faaliyet%20Raporu%202019.pdf>, (Erişim Tarihi:20.08.2020)

Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu,(2019), Faaliyet Raporu 2018, https://iydb.adalet.gov.tr/Resimler/BilgiBankasi/2822019181508faaliyet_raporu_2018.pdf (Erişim Tarihi:20.08.2020)

Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu,(2018), Faaliyet Raporu 2017, <https://iydb.adalet.gov.tr/Resimler/BilgiBankasi/FaaliyetRaporu2017.pdf> (Erişim Tarihi:20.08.2020)

Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu,(2017), Faaliyet Raporu 2016, <https://iydb.adalet.gov.tr/Resimler/BilgiBankasi/FaaliyetRaporu2016.pdf> (Erişim Tarihi:20.08.2020)

Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu,(2016), Faaliyet Raporu 2015, <https://iydb.adalet.gov.tr/Resimler/BilgiBankasi/FaaliyetRaporu2015.pdf> (Erişim Tarihi:20.08.2020)

Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu,(2015), Faaliyet Raporu 2014, <https://iydb.adalet.gov.tr/Resimler/BilgiBankasi/FaaliyetRaporu2014.pdf> (Erişim Tarihi:20.08.2020)

Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu,(2014), Faaliyet Raporu 2013, <https://iydb.adalet.gov.tr/Resimler/BilgiBankasi/FaaliyetRaporu2013.pdf> (Erişim Tarihi:20.08.2020)

Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu,(2013), Faaliyet Raporu 2012, <https://iydb.adalet.gov.tr/Resimler/BilgiBankasi/FaaliyetRaporu2012.pdf> (Erişim Tarihi:20.08.2020)

Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu,(2012), Faaliyet Raporu 2011, <https://iydb.adalet.gov.tr/Resimler/BilgiBankasi/FaaliyetRaporu2011.pdf> (Erişim Tarihi:20.08.2020)

Ceza İnfaz Kurumları ile Tutukevleri İşyurtları Kurumu,(2011), Faaliyet Raporu 2010, <https://iydb.adalet.gov.tr/Resimler/BilgiBankasi/FaaliyetRaporu2010.pdf> (Erişim Tarihi:20.08.2020)

CTEGM (2019), Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü <http://www.cte.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/cik-genel-bilgi> (Erişim Tarihi:20.11.2019)

Çatma,E,(1996),Zonguldak Madenlerinde Hükümlü İşçiler.KESK/Maden-Sen Zonguldak Şubesi, Yayın No:1,Kozan

Çiçen, A., (2010), “ II. Meşrutiyet Dönemi Cezaevi Islahatı” , Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Afyonkarahisar,

Kessler, Gerhard (Konferans), (1949). Zonguldak ve Karabük'teki Çalışma Şartları. (Tercüme eden:Ekmelel Zamil) Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Cilt:0 Sayı:2, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/9678>

Koç,T,(2015), *Türkiye'nin İşçi Mahpusları, Genel Durum, Mevzuat ve Analiz, Türkiye Hapishane Çalışmaları*, <http://cisst.org.tr/wp-content/uploads/2020/07/turkiyenin-isci-mahbuslari-genel-durum-mevzuat.pdf> (Erişim Tarihi:10.06.2020)

Türkiye İstatistik Kurumu, (2020 a), Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2019, Haber Bülteni, Sayı: 33705, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2019-33705> (Erişim tarihi:22.11.2020)

Türkiye İstatistik Kurumu, (2020 b), Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, 2019, Haber Bülteni, Sayı: 33625 02 Kasım 2020, <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33625>, (Erişim tarihi:22.11.2020)

Türkiye İstatistik Kurumu, (2015), Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri, 2014, Haber Bülteni, Sayı: 18689 <https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18689>, (Erişim tarihi:20.09.2020)

1721 Sayılı Hapishane ve Tevkifhanelerin İdaresi Hakkında Kanun <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1530.pdf> (Çevrimiçi:10.04.2019)

5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, 5275 sayılı – Mevzuat www.mevzuat.gov.tr > MevzuatMetin > 1.5.5275.pdf, (Erişim tarihi:14.11.2020)